

Mooi niet!

De meeste spullen die we kopen zijn niet of nauwelijks te repareren. Omdat we daar zelf de vaardigheden niet voor hebben, maar ook omdat reparatie te duur is of onmogelijk gemaakt wordt door het ontwerp van het apparaat. Twee organisaties houden zich met dit thema bezig: de Right to Repair-beweging en de stichting Repair Café.

“Opeens hield de stofzuiger er mee op. Waarschijnlijk een kabelbreuk, want met wat gewiebel aan het snoer deed-ie het weer. En dan? Nieuw snoer eraan zetten, of toch een nieuwe stofzuiger kopen? Ding is toch ook alweer vier jaar oud...” Een voor iedereen herkenbaar verhaal.

Waar in het verleden gebruiksartikelen bij een klein defect vaak gerepareerd werden, is dat tegenwoordig minder gebruikelijk. Deze ontwikkeling heeft negatieve gevolgen voor het milieu en draagt bij aan de uitputting van grondstoffen. Dit is een maatschappelijk probleem dat bovendien groeit met stijgende welvaart.

Repair Café

De stichting Repair Café geeft een praktische invulling aan de aanpak van het hierboven beschreven maatschappelijke probleem¹. Op verschillende plekken in het land organiseert de stichting Repair Cafés: gratis toegankelijke bijeenkomsten waar vrijwilligers de bezoekers helpen bij het uitvoeren van alle mogelijke reparaties aan bijvoorbeeld elektrische apparaten, kleding en meubels.

Zo wordt voorkomen dat spullen met een klein defect op de afvalberg verdwijnen, wordt de vraag naar nieuwe producten beperkt en daarmee ook het grondstofgebruik en de uitstoot van CO₂ die met productie samenhangt. Los daarvan hebben de repair cafés een belangrijke sociale functie, het zijn laagdrempelige ontmoetingsplekken waar mensen met praktische vaardigheden hun reparatiekennis kunnen overdragen.

Right to Repair

De Right to Repair beweging zet zich in voor het repareerbaar maken van spullen, van consumentenelektronica tot landbouwmachines. Dit is nodig omdat producenten het soms praktisch onmogelijk maken om apparaten te openen, waardoor het lastig is kleine reparaties uit te voeren of een accu te vervangen².

In verschillende staten van Amerika is al wetgeving opgenomen rondom het recht op reparatie en ook



**Henny van Dongen
Bastiaan van der
Broek**

in Europa wordt hiervoor gestreden. De centrale beleidsdoelen³ waar Right to Repair voor lobbyt zijn:

- Regels die producenten dwingt bij het ontwerp van producten rekening te houden met duurzaamheid.
- Het mogelijk en bereikbaar maken van reparatie van spullen.
- Het informeren van consumenten over de repareerbaarheid van producten.

Onze wegwerpcultuur

De materiele welvaart in onze samenleving is de afgelopen decennia sterk gegroeid en parallel

daaraan ook de hoeveelheid consumptiegoederen die we aanschaffen. We hebben steeds meer spullen, maar veel daarvan gooien we na een korte periode van gebruik weer weg. Deze 'wegwerpcultuur' is deels het gevolg van lage prijzen: het loont niet om te repareren, een nieuw product aanschaffen is veelal goedkoper.

Consumentengedrag speelt ook een rol in de hoge omloopsnelheid van spullen: gadgets worden vervangen als er een nieuwe versie uitkomt, kleding wordt weggegooid als het uit de mode is. Maar ook *planned obsolescence*, waarbij bewust een 'fragiel' product verkocht wordt, vormt een belangrijk onderdeel van het probleem. Vanuit het bedrijf beredeneerd is *planned obsolescence* een rationele strategie, maar de uitkomsten voor de samenleving zijn suboptimaal vanwege negatieve externe effecten⁴. Onderzoek van CE Delft laat zien dat de grootste milieubelasting in Nederland veroorzaakt wordt door spullen, waarbij vooral e-waste een probleem is⁵.

Les: planned obsolescence

Het is lastig om aan te tonen of een fabrikant een *planned obsolescence* strategie volgt. Desondanks is er in 2015 in Frankrijk een wet aangenomen, die het verbiedt. Een Franse belangengroep heeft deze wet gebruikt om een zaak aan te spannen tegen printerfabrikanten. Deze casus is onderwerp van de les *Planned obsolescence*, die je in de Vecon-kennisbank vindt.

Naast een introductie van dit thema, komt onder andere het onderscheid tussen economische en technische levensduur ter sprake en kunnen leerlingen met een computersimulatie onderzoeken wat de impact is van een langere levensduur op de afzet van een bedrijf.

Met het aanpakken van de wegwerpcultuur leveren Repair Café en Right to Repair een bijdrage aan het behalen van de duurzame ontwikkelingsdoelen ten aanzien van verantwoorde consumptie en productie (SDG 12) en klimaatactie (SDG 13). Naast een introductie van het thema *Planned obsolescence*, zijn er verschillende invalshoeken om het werk van de organisaties te gebruiken in de economie- en bedrijfseconomielessen, hieronder benoemen we de thema's asymmetrische informatie, markteffecten en marketing.

Asymmetrische informatie

Een centraal element van het hierboven beschreven maatschappelijke probleem is het verschil in



informatie tussen producent en consument bij de aanschaf van een product, er is dus sprake van asymmetrische informatie. Consumenten hebben ten opzichte van producenten veelal een beperkt inzicht in de technische levensduur van producten die ze aanschaffen.

Bovendien is er sprake van tegengestelde belangen, consumenten zullen de voorkeur geven aan een product met een lange levensduur, producenten hebben een voordeel bij producten met een korte levensduur zodat er snel vervangingsaankopen gedaan moeten worden.

Het *principaal-agent probleem* wordt nu opgelost met wettelijke garanties en het gevaar van reputatieschade dat slechte kwaliteit met zich meebrengt. Toch dragen veel elektrische apparaten een zekere mate van *planned obsolescence* in zich. Dit is mogelijk omdat markten voor dit soort producten vaak als oligopolie aangemerkt kunnen worden, consumenten hebben weinig alternatieven en moeten genoegen nemen met het aanbod in de markt.

Les: principaal-agent relatie

De asymmetrie verschuift wanneer fabrikanten geen producten meer aanbieden, maar diensten. In de les die de *principaal-agent relatie* als centraal thema heeft, onderzoeken leerlingen hoe deze relatie verandert als een product verandert in een dienst. Hiervoor gebruiken we als casus de markt voor koelkasten. In deze les, die je in de Vecon-kennisbank vindt, komen naast de *principaal-agent relatie* begrippen als asymmetrische informatie en moral hazard aan de orde.

Markt

Het vergroten van de reparerbaarheid en het daadwerkelijk repareren van spullen heeft directe gevolgen voor verschillende markten. Het repareren van huishoudelijke apparatuur leidt op de arbeidsmarkt tot een toename van de vraag naar arbeid.

Dit artikel is de eerste in een serie waarin we steeds een organisatie bespreken die een bijdrage probeert te leveren aan de oplossing van een maatschappelijk probleem. In deze serie worden de activiteiten van de organisatie gekoppeld aan onderwerpen uit het economie- en bedrijfseconomie curriculum, en worden invalshoeken gedeeld om in de lespraktijk met het onderwerp aan de slag te gaan. Daarnaast worden bij elk artikel lesplannen gedeeld in de VECON-kennisbank, om direct in de klas met het thema van de organisatie aan de slag te gaan.

Hierbij is het interessant op te merken dat het soort banen dat gecreëerd wordt zeer bestendig is tegen automatisering: het gaat om lokale werkgelegenheid, waarbij vaardigheid, creativiteit en sociale vaardigheden belangrijk zijn.

Lestip

Recent (4 augustus 2021) verscheen in de Britse krant The Guardian een interessant artikel, in aansluiting op een rapport van The Green Alliance. Volgens het rapport worden er duizenden nieuwe banen in de recycling en reparatiesector gecreëerd als we inzetten op het verlengen van de levensduur van producten. Een lestip bij dit nieuwsbericht vind je op 21st-economics.nl



Ook grondstoffenmarkten zullen door het repareren van producten met verschuivingen in vraag en aanbod te maken krijgen. Door een kleinere vraag als gevolg van een kleinere productie, en een toename van grondstoffen uit urban mining.

Marketing

Producenten kunnen ervoor kiezen zich juist positief te onderscheiden met een grote

repareerbaarheid of lange levensduur. Ze kiezen dan voor een vorm van product leadership als waardestrategie.

Voorbeelden zijn Patagonia en Dell die hulp bieden bij reparaties door consumenten, of de Fair Phone die dankzij een modulair ontwerp eenvoudiger te repareren is. Het productbeleid van dit soort bedrijven is gericht op kwaliteit en duurzaamheid. Een label voor repareerbaarheid, vergelijkbaar met de nu gangbare energielabels, zou voor dit soort bedrijven een krachtig onderdeel van hun promotiebeleid kunnen zijn.

Lesplannen

Er zijn nog vele manieren te noemen waarop het maatschappelijke probleem van de wegwerpcultuur aangepakt kan worden, van het consequent beprijzen van externe effecten bij productie tot *goods as a service*.

Les: product als een dienst

Je vindt in de Vecon-kennisbank ook een les over een product als een dienst. In deze les staat het sociale aspect van de aanschaf van elektrische apparaten centraal. Mensen met een laag inkomen kunnen geen apparaten betalen in de hoogste energieklassen.

De architect Thomas Rau maakte een paar jaar geleden in een Tegenlicht-uitzending de casus voor een product als een dienst in deze situatie. In de les maken de leerlingen kennis met het product als een dienst-concept en berekenen ze het energiegebruik van een apparaat in twee verschillende energieklassen.

Deze les is vooral bedoeld om de zelfredzaamheid van leerlingen te vergroten en kan in aansluiting op de les over de principaal-agent relatie gebruikt worden. De les wordt afgesloten met een gedachtenexperiment waarin de leerlingen worden uitgenodigd om na te denken of het product-als-dienst-bedrijfsmodel voor alle producten geschikt is.

Wat vaststaat is dat Right to Repair en Repair Café een belangrijk maatschappelijk thema agenderen, dat het verdient om in de klas besproken te worden. We zouden zelfs scholen ter overweging willen geven om zelf een Repair Café te starten. Materialen hiervoor zijn te vinden op repaircafe.org. Je kan op school een projectweek organiseren in het teken van het Repair Café. Hiervoor kun je een organisator of een vrijwilliger van een Repair Café in de regio uitnodigen. Daarnaast hebben we hiervoor een praktische opdracht uitgewerkt die ook is opgenomen in de Vecon-kennisbank. In de docentenhandleiding bij deze praktische opdracht vind je meer ideeën over het organiseren van een projectweek rond het thema en het starten van een Repair Café op school.

Henny van Dongen is freelanceschrijver bij 21st Economics, Bastiaan van der Broek is docent economie bij het Nieuwe Lyceum.

¹ <https://www.repaircafe.org/over/>

² <https://nl.ifixit.com/Right-to-Repair>

³ <https://repair.eu/what-we-want/>

⁴ Hadhaze, A. (12 juni 2016). *Here's the truth about the 'planned obsolescence' of tech.* BBC Future

⁵ De Graaf, L. (2020). *Top 10 milieubelasting gemiddelde Nederlandse consument – update 2020.* CE Delft

⁶ Harvey, F. (4 augustus 2021). *Repairing and reusing household goods could create thousands of green jobs across the UK.* The Guardian